

РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ОЦІНЮВАННЯ ДЕТЕРМІНАНТ І ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ЗОВНІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ БІЛОРУСІ

EVALUATION OF DETERMINANTS AND VISUALIZATION OF BELARUS POPULATION EXTERNAL MIGRATION INDICATORS

УДК 311: 339.5

<https://doi.org/10.32843/bases.62-1>

Вдовин М.Л.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри статистики
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Зомчак Л.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Vdovyn Mariana

Ivan Franko National University of Lviv

Zomchak Larysa

Ivan Franko National University of Lviv

У статті розглянуто абсолютні та відносні показники міграції Білорусі, зокрема сальдо міграції, міграційний оборот, кількість осіб, що прибули на певну територію країни, кількість осіб, що вибули з території країни, коефіцієнт прибуття; коефіцієнт вибуття; коефіцієнт інтенсивності міграційного обороту; коефіцієнт інтенсивності міграційного приросту; коефіцієнт ефективності міграції; відносне сальдо міграції. Охарактеризовано основні детермінанти еміграції та імміграції населення Білорусі, зокрема створення несприятливого психологічного клімату для розвитку людського капіталу, політичні переслідування, стабільний розвиток Білорусі як індустріально-аграрної країни, низький рівень цін на товари першої необхідності, розвинена виробнича і соціальна інфраструктура. Здійснено візуалізацію абсолютних та відносних показників міграції населення, а також середньорічної чисельності населення Білорусі. Здійснено аналіз динаміки головних показників міграції населення за період 2001–20019 рр., визначено найвищі та найнижчі значення цих показників.

Ключові слова: зовнішня міграція, абсолютні показники міграції, відносні показники міграції, сальдо міграції, міграційний оборот, чисельність населення, Білорусь, детермінанти міграції, візуалізація показників, динаміка показників міграції.

В статье рассмотрены абсолютные и относительные показатели миграции Бела-

руси, в частности сальдо миграции, миграционный оборот, количество лиц, прибывших на определенную территорию страны, количество лиц, выбывших с территории страны, коэффициент прибытия; коэффициент выбытия; коэффициент интенсивности миграционного оборота; коэффициент интенсивности миграционного прироста; коэффициент эффективности миграции; относительное сальдо миграции. Охарактеризованы основные детерминанты эмиграции и иммиграции населения Беларуси, в частности создание неблагоприятного психологического климата для развития человеческого капитала, политические преследования, стабильное развитие Беларуси как индустриально-аграрной страны, низкий уровень цен на товары первой необходимости, развитая производственная и социальная инфраструктура. Осуществлена визуализация абсолютных и относительных показателей миграции населения, а также среднегодовой численности населения Беларуси. Осуществлен анализ динамики основных показателей миграции населения за период 2001–20019 гг., определены высокие и низкие значения этих показателей.

Ключевые слова: внешняя миграция, абсолютные показатели миграции, относительные показатели миграции, сальдо миграции, миграционный оборот, численность населения, Беларусь, детерминанты миграции, визуализация показателей, динамика показателей миграции.

The article considers the absolute and relative indicators of migration in Belarus, in particular the migration balance, migration turnover, the number of persons, who arrived in a certain territory of the country, the number of persons, who left the country, the arrival rate; coefficient of intensity of migration turnover; the coefficient of migratory growth intensity; migration efficiency ratio; relative balance of migration. The article also considers, that population migration significantly affects the socio-economic development of phenomena and processes occurring in the country. In addition, it is described that there are many reasons that motivate the population of a country to migrate, including economic, political, environmental, religious, force majeure circumstances etc. It is also noted that Belarus is one of the agrarian countries of Central and Eastern Europe, a post-Soviet country, which due to political instability in the country is the focus of many media and not only the media but also scientific and analytical publications. The main determinants of emigration and immigration of the population of Belarus are also described in the work. The determinants of emigration from Belarus are the creation of an unfavorable psychological climate for human capital development, political persecution, stable development. The determinants of immigration in Belarus are first of all that fact, that Belarus is industrial and agricultural country, then the fact, that in Belarus the prices for basic necessities are rather lower than in other post-Soviet countries and finally the country has developed industrial and social infrastructure. Absolute and relative indicators of population migration, as well as the average annual population of Belarus were also visualized. The article also analyzes the dynamics of the main indicators of population migration for the period 2001–20019, identifies the highest and lowest values of these indicators. The special attention is given to such indices as coefficient of intensity of migration turnover; the coefficient of migratory growth intensity. The article also considers that the political crisis in Belarus, which began during the last election campaign in August 2020, will have a negative impact on the situation with a positive dynamics of labor immigration and on the intensity of migration, migration efficiency, etc.

Key words: external migration, absolute migration indicators, relative migration indicators, migration balance, migration turnover, population, Belarus, migration determinants, visualization of indicators, dynamics of migration indicators.

Постановка проблеми. Міграція населення суттєво впливає на соціально-економічний розвиток явищ та процесів, які відбуваються в країні. Очевидно, що причин, які спонукають населення

певної країни мігрувати, багато, зокрема економічні, політичні, екологічні, релігійні, форс-мажорні тощо. Білорусь є однією з аграрних країн Центральної та Східної Європи, країною пострадян-

ського простору, яка через політичну нестабільність усередині країни перебуває у центрі уваги не лише багатьох засобів інформації, а й науково-аналітичних публікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням проблем зовнішньої міграції населення країн присвячено велику кількість наукових праць. Окремі питання міграції населення висвітлено в працях Е. Лібанової [4], У. Садової [2; 3], Т. Панчишина [5], О. Савіцької [6], Р. Шелдона [11]. Характеристику детермінант міграції було здійснено у працях Н. Клєцової, Ж. Леженіної [1] та К. Шиманської [7]. Про особливості економічних процесів у Білорусі описано у [12].

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінювання та візуальне представлення показників міграції населення Білорусі, а також визначення головних чинників, що зумовлюють міграцію населення Білорусі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Жодного сумніву не викликає важливість вивчення зовнішньої міграції населення країн, оскільки це важливий блок міжнародної статистики праці, яка досліджує чисельність, склад і структуру робочої сили, закономірності відтворення трудового потенціалу тощо. Економічно активне населення країни прагне бути ефективно працевлаштованим не лише в межах своєї країни, а й у масштабах світової економіки. Очевидно, що характеризуватимуть стан міграційних процесів статистичні

показники зовнішньої трудової міграції населення. Головні показники зовнішньої міграції населення поділяють на абсолютні та відносні:

До абсолютних показників міграції населення доцільно віднести:

- кількість осіб, що прибули на певну територію (іммігранти);
- кількість осіб, що вибули з певної території (емігранти);
- сальдо міграції;
- міграційний оборот.

До відносних показників відносять:

- коефіцієнт прибуття;
- коефіцієнт вибуття;
- коефіцієнт інтенсивності міграційного обороту;
- коефіцієнт інтенсивності міграційного приросту;
- коефіцієнт ефективності міграції;
- відносне сальдо міграції.

У табл. 1 наведено абсолютні показники міграції населення у Білорусі за період 2001–2019 рр.

Варто зазначити, що впродовж усіх років спостерігалось позитивне сальдо міграції населення, що загалом добре для Білорусі. Однак це може призвести до виникнення додаткових проблем, пов'язаних із соціальним захистом іммігрантів.

Доцільно також проаналізувати відносні показники міграції, які дають змогу здійснювати компаративний аналіз, простежувати міграційні процеси

Таблиця 1

Головні абсолютні показники міграції населення

Рік	Середньорічна чисельність населення	Кількість осіб, що прибули на певну територію (осіб)	Кількість осіб, що вибули з певної території (осіб)	Сальдо міграції (осіб)	Міграційний оборот (осіб)
	\bar{S}	$S_{приб}$	$S_{виб}$	$S_{приб}-S_{виб}$	$S_{приб}+S_{виб}$
2001	9 928 500	216 803	207 718	9 085	424 521
2002	9 865 500	217 331	211 770	5 561	429 101
2003	9 797 000	225 946	220 786	5 160	446 732
2004	9 730 000	231 178	229 046	2 132	460 224
2005	9 663 500	238 317	236 368	1 949	474 685
2006	9 604 500	239 815	234 189	5 626	474 004
2007	9 560 500	238 505	233 829	4 676	472 334
2008	9 528 000	236 553	228 408	8 145	464 961
2009	9 507 000	264 849	252 600	12 249	517 449
2010	9 490 500	228 429	218 126	10 303	446 555
2011	9 473 000	213 386	203 486	9 900	416 872
2012	9 464 500	212 304	202 976	9 328	415 280
2013	9 466 000	225 446	213 803	11 643	439 249
2014	9 474 500	247 816	232 094	15 722	479 910
2015	9 489 500	274 020	255 526	18 494	529 546
2016	9 501 500	252 435	244 495	7 940	496 930
2017	9 498 500	257 360	253 486	3 874	510 846
2018	9 483 500	261 422	252 060	9 362	513 482
2019	9 475 000	275 240	261 370	13 870	536 610

Джерело: побудовано за [8]

в динаміці. Більшість із них обчислюють з урахуванням середньорічної кількості населення країни.

У табл. 2 розраховано та подано відносні показники міграції населення у Білорусі за період 2001–2019 рр.

Для наглядного представлення показники міграції населення слід зобразити графічно. Зокрема, на рис. 1–3 представимо динаміку середньорічної кількості населення Білорусі, кількість осіб, що прибули та вибули з країни відповідно.

Динаміка середньорічної чисельності населення має спадний характер. Так, якщо у 2001 р. цей показник становив 9 928 500 осіб, то в 2018 р. – 9 475 000 осіб.

Динаміка коефіцієнта інтенсивності міграційного обороту є висхідною. У 2001 р. цей показник становив 42,76%, у 2019 р. – 56,63%.

На рис. 5 та 6 візуалізована динаміка коефіцієнта міграційного приросту та коефіцієнта ефективності міграції має однакову тенденцію. Най-

Таблиця 2

Основні відносні показники міграції населення

Рік	Коефіцієнт прибуття	Коефіцієнт вибуття	Коефіцієнт інтенсивності міграційного обороту	Коефіцієнт інтенсивності міграційного приросту	Коефіцієнт ефективності міграції	Відносне сальдо міграції
	$\frac{S_{\text{приб}}}{S} \cdot 1000$	$\frac{S_{\text{виб}}}{S} \cdot 1000$	$\frac{S_{\text{приб}} + S_{\text{виб}}}{S} \cdot 1000$	$\frac{S_{\text{приб}} - S_{\text{виб}}}{S} \cdot 1000$	$\frac{S_{\text{приб}} - S_{\text{виб}}}{S_{\text{приб}} + S_{\text{виб}}} \cdot 1000$	$\frac{S_{\text{приб}}}{S_{\text{виб}}}$
2001	21,84	20,92	42,76	0,92	21,40	1,04
2002	22,03	21,47	43,50	0,56	12,96	1,03
2003	23,06	22,54	45,60	0,53	11,55	1,02
2004	23,76	23,54	47,30	0,22	4,63	1,01
2005	24,66	24,46	49,12	0,20	4,11	1,01
2006	24,97	24,38	49,35	0,59	11,87	1,02
2007	24,95	24,46	49,40	0,49	9,90	1,02
2008	24,83	23,97	48,80	0,85	17,52	1,04
2009	27,86	26,57	54,43	1,29	23,67	1,05
2010	24,07	22,98	47,05	1,09	23,07	1,05
2011	22,53	21,48	44,01	1,05	23,75	1,05
2012	22,43	21,45	43,88	0,99	22,46	1,05
2013	23,82	22,59	46,40	1,23	26,51	1,05
2014	26,16	24,50	50,65	1,66	32,76	1,07
2015	28,88	26,93	55,80	1,95	34,92	1,07
2016	26,57	25,73	52,30	0,84	15,98	1,03
2017	27,09	26,69	53,78	0,41	7,58	1,02
2018	27,57	26,58	54,14	0,99	18,23	1,04
2019	29,05	27,59	56,63	1,46	25,85	1,05

Джерело: розраховано авторами за даними [8]

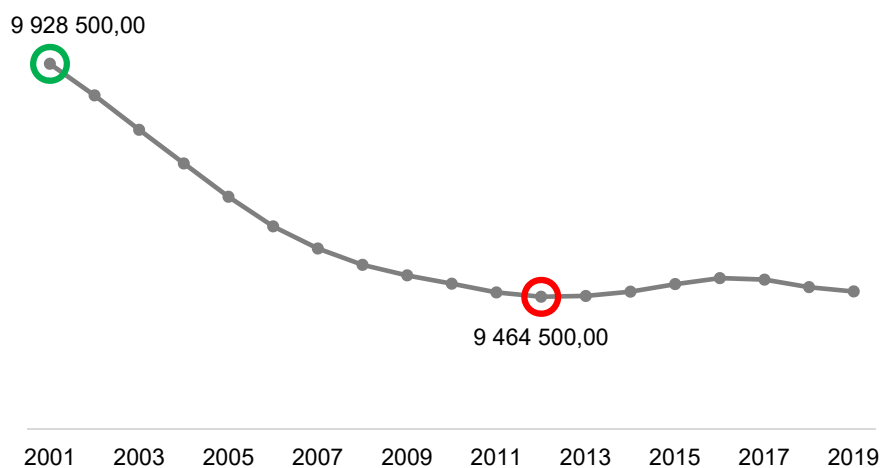

Рис. 1. Динаміка середньорічної чисельності населення Білорусі за період 2001–2019 рр. (осіб)

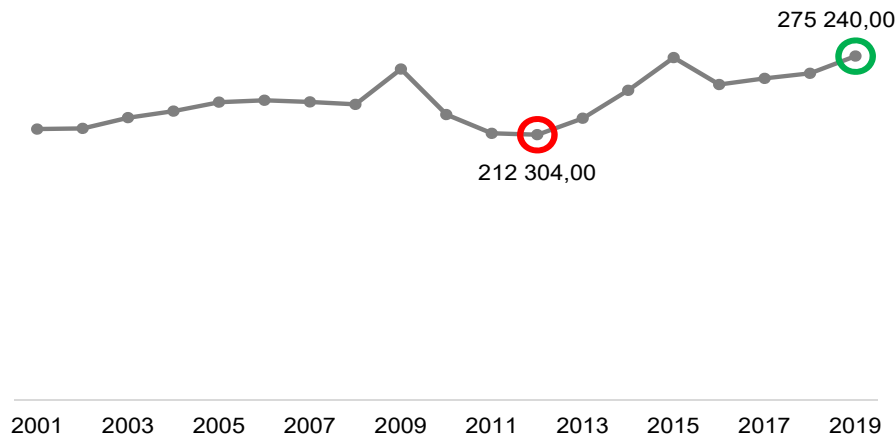

Рис. 2. Динаміка осіб, що прибули за період 2001–2019 рр. (осіб)

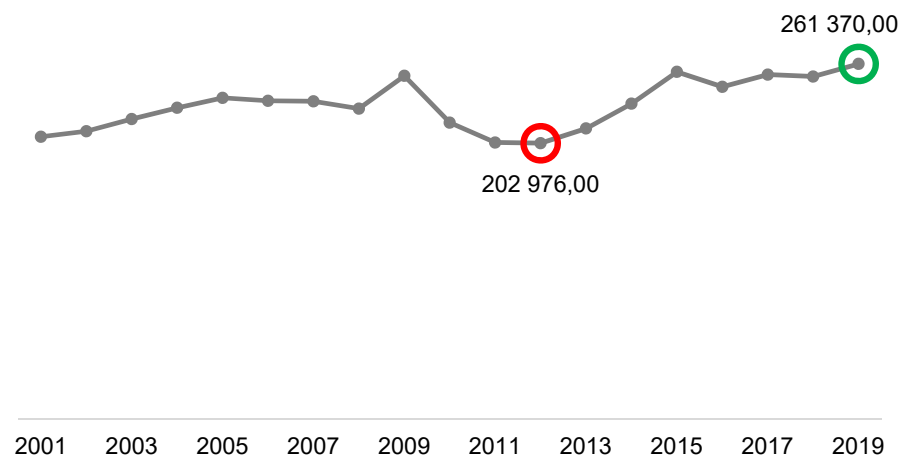

Рис. 3. Динаміка осіб, що вибули за період 2001–2019 рр. (осіб)

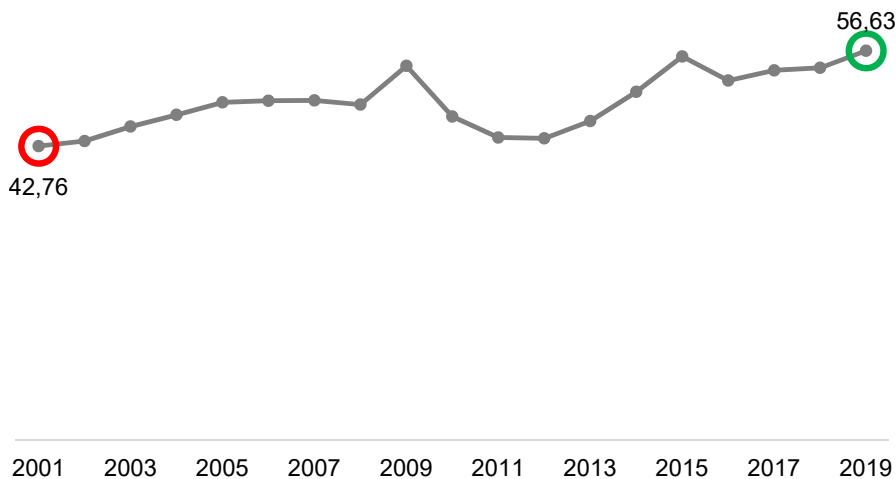

Рис. 4. Динаміка коефіцієнта інтенсивності міграційного обороту за період 2001–2019 рр. (%)

нижчий показник був у 2005 р. (0,20% та 4,11% відповідно), а найвищий – у 2015 р. (1,95% та 34,92% відповідно).

Серед основних детермінант еміграції населення Білорусі – створення несприятливого психологічного клімату для розвитку людського капіталу,

політичні переслідування. До головних детермінант імміграції можна віднести стабільний розвиток Білорусі як індустріально-аграрної країни, досить низький рівень цін на товари першої необхідності серед країн пострадянського простору, розвинена виробнича і соціальна інфраструктура.

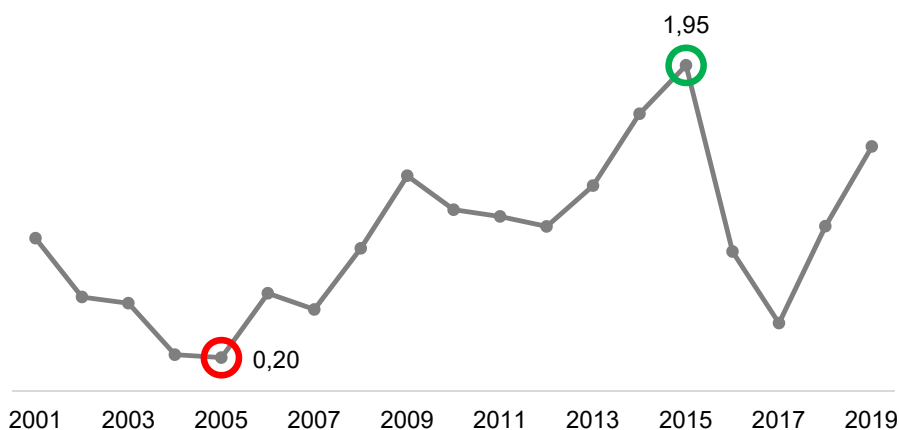

Рис. 5. Динаміка коефіцієнта міграційного приросту за період 2001–2019 рр. (%)

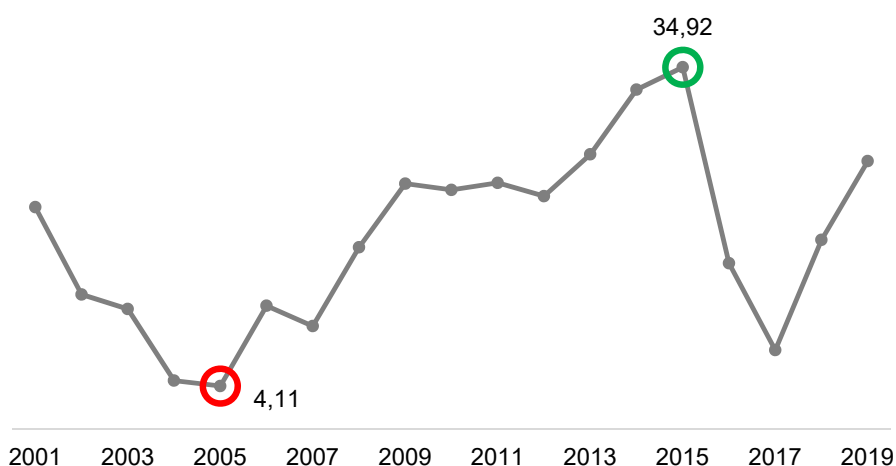

Рис. 6. Динаміка коефіцієнта ефективності міграції за період 2001–2019 рр. (%)

Очевидно, що політична криза в Білорусі, що почалася під час останньої виборчої кампанії в серпні 2020 р., негативно вплине на динаміку трудової імміграції та на показники інтенсивності міграційного обороту, ефективності міграції тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Оцінивши зовнішню міграцію Білорусі за допомогою абсолютних та відносних показників, можна сформулювати висновок, що впродовж усіх років спостерігалось позитивне сальдо міграції населення, що загалом позитивно для Білорусі, однак політична ситуація в країні негативно вплине на динаміку трудової імміграції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Клецова Н.В., Леженіна Ж.О. Сутність міжнародних міграційних процесів та чинники, що їх спричиняють. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути* : тези доповідей І Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Дніпро, 6–7 лютого 2020 р. Дніпро : WayScience, 2020. С. 74–78. URL: [http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/ТОМ-2-Zbirnik-1-mizhna-](http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/ТОМ-2-Zbirnik-1-mizhna-rodna-nauk-prakt-int-konf-Winter-Debates-1.pdf)

[rodna-nauk-prakt-int-konf-Winter-Debates-1.pdf](http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/ТОМ-2-Zbirnik-1-mizhna-rodna-nauk-prakt-int-konf-Winter-Debates-1.pdf) (дата звернення: 14.12.2020).

2. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання / за наук. ред. У.Я. Садової. Львів : Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України, 2019. 263 с.

3. Наслідки міграційних процесів: нові виклики та можливості для регіонів : монографія / за наук. ред. У.Я. Садової. Львів : Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України, 2015. 252 с.

4. Лібанова Е. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2(33). С. 11–26.

5. Панчишин Т.В. Статистична оцінка зовнішньої трудової міграції населення України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Міграційні процеси в умовах поліетнічного середовища регіону* : збірник наукових праць. Львів, 2009. Вип. 6(80). С. 200–207.

6. Савіцька О.П., Цоньо В.В. Особливості міграційних процесів населення в умовах глобалізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.17. С. 295–303.

7. Шиманська К.В. Детермінанти міжнародної міграції: інституційний підхід. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 188–197.

8. Population and migration. *Національний статистичний комітет Республіки Білорусь* : вебсайт. URL: <https://www.belstat.gov.by/> (дата звернення: 20.09.2020).

9. Migrant Integration Policy index. URL: <http://www.mipex.eu/countries> (дата звернення: 28.09.2020).

10. Olga Novikova, Larisa Shamileva. Evaluation of social and economic insecurity risks for employees during structural transformations in the modern labor market. *Social and labour relations: theory and practice*. 2020. № 10(1). P. 1–10.

11. Skeldon R. Global Migration: Demographic Aspects and Its Relevance for Development. United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division. 2013. URL: http://www.un.org/esa/population/migration/documents/EGM.Skeldon_17.12.2013.pdf (дата звернення: 20.12.2020).

12. Ostroga V., Zhukovskaya O. Social capital as the factor of the state configuration of the market of the Republic of Belarus. *Business, Management and Education*. 2011. Vol. 9. № 2. P. 248–259.

REFERENCES:

1. Kljucova N.V., Lezhenina Zh.O. (2020) Sutnistj mizhnarodnykh mighracijnykh procesiv ta chynnyky, shho jikh sprychynjajutj [The essence of international migration processes and their cause factors]. *Proceedings of Integracija osvity, nauky ta biznesu v sychasnomu seredovyshhi: zymovi dysputy* (Ukraine, Dnipro, February 6–7, 2020). Dnipro: WayScience, pp. 74–78. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2020/02/TOM-2-Zbirnik-1-mizhnarodna-nauk-prakt-int.-konf-Winter-Debates-1.pdf> (accessed 14 December 2020).

2. Sadova U.Y. (ed.) (2019) Mighracija v umovakh transformaciji rehionalnykh rynkiv praci Ukrajinj: mekhanizmy rehuljuvannja [Migration in the conditions of transformation of regional labor markets of Ukraine: mechanisms of regulation]. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhenj im. M.I. Dolishnjogho NAN Ukrajinj. (in Ukrainian)

3. Sadova U.Y. (ed.) (2015) Naslidky mighracijnykh procesiv: novi vyklyky ta mozhlyvosti dlja rehioniv [Consequences of migration processes: new challenges

and opportunities for regions]. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhenj im. M.I. Dolishnjogho NAN Ukrajinj. (in Ukrainian)

4. Libanova E. (2018) External labor migration of Ukrainians: scale, causes, consequences. *Demography and social economy*, no. 2(33), pp. 11–26.

5. Panchyshyn T.V. (2009) Statystychna ocinka zovnishnjoji trudovoji mighraciji naseleennja Ukrajinj [Statistical assessment of external labor migration of the population of Ukraine]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Migration processes in the polyethnic environment of the region*. Lviv. Vol. 6 (80), pp. 200–207.

6. Savitska O.P., Conjo V.V. (2013) Osoblyvosti mighracijnykh procesiv naseleennja v umovakh globalizaciji [Features of migration processes in the context of globalization]. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, vol. 23.17, pp. 295–303.

7. Shymanska K.V. (2017) Determinanty mizhnarodnoji mighraciji: instytucijnyj pidkhid [Determinants of international migration: an institutional approach]. *Social and labor relations: theory and practice*, no. 1, pp. 188–197.

8. National Statistical Committee of the Republic of Belarus (2020). Population and migration. Available at: <https://www.belstat.gov.by/en/> (accessed 20 September 2020).

9. Migrant Integration Policy index. Available at: <http://www.mipex.eu/countries> (accessed 28 September 2020).

10. Olga Novikova, Larisa Shamileva (2020) Evaluation of social and economic insecurity risks for employees during structural transformations in the modern labor market [Evaluation of social and economic insecurity risks for employees during structural transformations in the modern labor market]. *Social and labour relations: theory and practice*, vol. 10(1), pp. 1–10.

11. Skeldon R. (2013) Global Migration: Demographic Aspects and Its Relevance for Development. United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division. Available at: http://www.un.org/esa/population/migration/documents/EGM.Skeldon_17.12.2013.pdf (accessed 20 December 2020).

12. Ostroga V., Zhukovskaya O. (2011) Social capital as the factor of the state configuration of the market of the Republic of Belarus. *Business, Management and Education*, vol. 9(2), pp. 248–259. DOI: <http://dx.doi.org/10.3846/bme.2011.17>.